

Dr. Ullmann Márta (Székely Györgyné)

„Nekem az árvaház volt a családom.”

Az árvaház egykor a ► Hungária krt. 149. számú többemeletes épületben volt. Akkor, gyermekszemmel nagy épületnek láttam az árvaházat, tantermekkel, nagy kb. 16 személyes hálószobákkal, előtte mosdókkal. Ezt magunk takarítottuk „vixeltük” fényesre a padlót és tisztítottuk fényesre a csapokat. Volt ott egy nagy templom is, ahol minden pénteken, szombaton és ünnepeken istentisztelet volt.

Már nem emlékszem pontosan, 1939-ben, vagy 1940-ben kerültem az árvaházba, mert mind a két szülőm meghalt és rokonaim nem tudtak gondoskodni rólam, olyan szegények voltak. 10 évig éltem ott, míg egyetemista lettem, ekkor kerültem ki onnan.

Énekeltünk a kórusban és orgona is volt. Délelőtt iskolába jártunk, délután tanítók felügyelete mellett tanultunk, elvégeztük a leckénket, amit tanítóink ellenőriztek. Az igazgatónő → Falus Olga néni volt, ki nagy szigorúsággal vigyázott az intézet rendjére. Csak a nevelőink keresztnévére emlékszem: Vera néni, Marica néni, Mária néni, aki a betegszoba főnöke is volt. Marica néni (Olga néni fiatal unokahúga) a háború előtt férjhez ment, ami újdonság volt, hiszen a többi gondozónőink, (Olga néni is) hajadonok voltak, életüket az árvaháznak szentelték.

Orvos, ha kellett, a Zsidókórházból jött ki, és oda fektettek be bennünket, ha erre szükség volt. Volt még két testvér, kis púpos, de aranyszívű emberek: Gizi néni, ki a raktárakat ellenőrizte, és Sári néni, ki a varrodát vezette, és minket is megtanított varrni, hogy ruhánkat rendben tartsuk.

A gyerekek elvégezték a 8 általánost, aki tehetségesebb volt, azt ún. polgárba írátták. A gimnáziumi tanulás nem volt lehetséges, mert akkor még magas tandíj volt a zsidó gimnáziumban is. Az iskola elvégzése után ipari tanulók lehettünk és mindenkit szakmával engedtek ki az intézetből.

Emlékszem egyik árvaházi tanítónőnkre. Mikor a németek bejöttek, egy nap Marica nénit kísértem haza, ki nem messze az árvaháztól lakott. Megkérdezte

tőlem, tudom-e mit jelent a németek bejövetele. Én persze akkor még nem tudtam, hogy mi áll előttünk. Röviddel ezután Marica néniék elutaztak valahova, azóta sem tudom mi lett velük.

Egy nagy eseményre is emlékszem, mikor → munkaszolgálatosok, név szerint már nem emlékszem, hogy kik, irodalmi rendezvényt tartottak az Árvaház javára, hogy anyagilag segítsék az intézetet.

A polgári iskola harmadik osztályába jártunk öten árvaházi növendékek: Zoltán Sári, Tabák Sári, Bleiweis Ica, Dróth Andrea és én. Mindannyian jó tanuló gyerekek voltunk. Jól kijöttünk nem zsidó osztálytársainkkal. Mikor a németek bejöttek, megváltozott a hangulat az osztályban, elkezdtek zsidózni, Felbolydult körülöttünk a békés világ. Abban az évben igen hamar befejeződött a tanítás. Volt egy osztályfőnökünk Kőrössy Margit tanárnő. El akarta kerülni a további zsidózást, és úgy döntött, hogy nekünk a bizonyítvány nem az osztályban, hanem a lakásán adja át, hogy elkerüljük a megalázó helyzeteket. Volt ilyen emberséges megnyilvánulás is.

A németek bejövetele után a leányárvaház a ► fasori fiúárvaházba költözött, mert a németek így összpontosíthatták a zsidó gyerekeket. A leányok is ott laktak 1944 második felében. Akinek volt rokona, azt az árvaházból haza vitték. A leányok kiköltöztetésekor Olga néni hivatott, közölte, hogy egy zsidó család magához venne engem. Más zsidó családok is befogadtak leányokat még abban a rettenetes világban is, amikor a saját életük és ellátásuk sem volt biztosítva.

A befogadó családom Grósz Tiboré volt, és Ági lányukkal egyidősek voltunk, ő testvérként fogadott a Gyarmat utcai → csillagos házban. Bár ez a család ismerte és látogatta Tabák Sárít nem őt vették magukhoz, ami máig rejtély. A fasori fiúárvaház növendékeinek megpróbáltatásait én nem éltem át, de a családdal be kellett költöznünk a → gettóba. Egy napon Grósz bácsi elment a házból és nem jött haza soha többet.

Amikor a néni és Ági lánya Amerikába költözött a felszabadulás után, jelentkeztem a nevelőimnél, de 1945-től nem volt épülete a leányárvaháznak. A társaimmal előbb Nagyváradra költöztettek, ahol a helyi hitközség gondoskodott rólunk. Ott minden gyerek tovább végezte az iskoláit. Egy év után egy ► békéscsabai Joint otthonba költöztettek, ahonnan cionisták → alijáztatták a gyerekek kb. felét, így kb. 20-25-en maradtunk ugyancsak egy évig. Végül Budapestre, a ► Délibáb utcai leányárvaházba vették át a gyerekeket, ott folytatódott most már nyugodt intézeti életünk.

Az intézet elnöke Dános Imréné volt, ő fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy az intézet anyagilag minél jobban legyen ellátva. Emlékszem, nagy esemény volt, mikor Fischer Annie koncertet adott egyszer az árvaház javára ott az Árvaház előadó termében.

Mivel gimnáziumba akartam járni, bekerülhettem a Zsidó Gimnáziumba. A Zsidó Gimnázium tanulója voltam az Abonyi utcában 1946 és 1950 között, akkor a Zsidó Árvaház növendékeként. A háborút követően Békéscsabán volt az árvaházunk ideiglenesen, és ott úgynevezett különbözeti vizsgát tettem, ez volt a gimnáziumi jelentkezés feltétele. Az árvaház tehetségesebb gyerekei akkor a polgári iskolába jártak, azonban csak különbözeti vizsgával kerülhettek gimnáziumba.

Hatodik gimnazista koromban Olga néni hivatott, és furcsa dolgot kérdezett: akarok-e zongorázni tanulni. Nagyon szerettem a zenét, és persze igent mondtam, jelentkezhettem a Hollán Ernő utcai zeneiskolában. Ez az intézmény azelőtt zsidó elemi iskola volt, később zeneiskola, a mai napig működik, jelenleg Fischer Annie nevét viseli. Ez úgy volt lehetséges, hogy felajánlották a tandíjmentes tanítást árvaházi növendékeknek. A zeneiskola némi felvételi ritmusgyakorlat és zenei hang felismerés vizsgáztatása után felvett, ahol egészen az érettségiig zongorázni tanultam. A leányárvaház egyik termében levő zongorát birtokba vehettem, nagy lelkesedéssel sokat gyakoroltam. Csak a nyílt vizsgaelőadásokat nem szerettem, mert lámpalázás voltam.

A tanulók a gimnáziumban tandíjfizetéssel járhattak azonban azt az árvaház nem vállalhatta. Szerencsémre a tiszta kitűnő tanulmányú gyerekek tandíjmenteséget kaptak, és jelentkezéskor megígértem, hogy kitűnő leszek, csak a könyveimet vegyék meg. Azt követően mindenki csak könyvekkel a kezemben láthatott, mert féltem, ha nem lennék végig kitűnő, elveszítem a tandíjmentességemet. Végig kitűnő tanulóként végeztem és „éltanuló-érdemrendet” is kaptam.

A gimnáziumi évek igen jelentősök voltak számomra. Olyan tanárok tanítottak, akik motiválták a tanulókat. Emlékszem Rieger tanár úrra, aki a matekot tanította. „Feldobta” a táblára a megoldandó témát, majd hátratett kezekkel sétálva várta a jelentkezőket a megoldásra. Mindenki igyekezett első jelentkező lenni, mert a megoldással learathatta a babért. Szinte hihetetlen, hogy a 18 fős osztályból 16 fő kitűnő lett matekból.

Osztályfőnökünk dr. Baracs Amália volt, ki angolt és franciát tanított. Miután nyugdíjas lett Londonba költözött, de amikor hazalátogatott, mindig osztálytalálkozót szerveztünk vele a haláláig. Jól emlékszem dr. Zsoldos Jenő igazgatónkra is, ő magyart és bizonyos években latint is tanított. Szigorú, de igazságos tanárunk tanításai nyomán maradandó tudást, kulturális alapokat szerezhettünk. Közel a 90. életévhez még mindig el tudom sorolni a latin memoriterekét.

PESTI IZR. HITKÖZSÉG LEÁNYGIMNÁZIUM

IV./A. OSZT. 1949-50-BEN VÉGZETT NÖVENDEKEI

Ullmann Márta érettségi tablója, 1950 (Scheiber 100 honlap)

A legnehezebb a héber nyelv volt, amit előtte még soha nem tanultam. Követelmény volt az olvasás és beszélgetés héber nyelven. Nehezen tudtam felvenni a versenyt olyan osztálytársaimmal, akik már pár éve már tanulták ezt a nyelvet.

Az érettségi felé közeledve jelentkeztem az orvosi egyetemre, de gondot okozott, hogy hol fogok lakni és miből fogok élni. Kapok-e ösztöndíjat és kollégiumot, amit előre nem tudhattam. Szerencsémre a zsidó gimnáziumot is felhívták, hogy jelölhet jó tanuló diákot szovjet ösztöndíjra, ami természetesen kollégiumot és ösztöndíjat is jelentett. Jelentkeztem, és mivel jó tanuló voltam, sőt még éltanuló érdemrendem is volt, jelöltek az ösztöndíjra.

Hálás vagyok ma is az árvaháznak, mert gondoskodtak a kiutazáshoz szükséges ruházatról. Sári néni és Gizi néni kiválasztották számomra a legszebb ruhákat és fehérneműt a raktárból és a varrodából. Összesen 10 évig éltem árvaházban, amikor elutaztam, még az állomásra is kikísértek. Kijevben hat évig jártam egyetemre, de a kapcsolat az árvaházzal akkor sem nem szűnt meg. Leveleztem Olga nénivel, Sári nénivel és Gizi nénivel. Nekem az árvaház volt a családom, és

megkaptam mindent, sőt még azon felül is, hogy biztonsággal elindulhassak az életbe. Az intézet otthont adott nekem, szeretettel gondoskodtak rólam, ezért most is hálával gondolok minden nevelőmre.

Az osztályomból jelenleg még hatan vagyunk életben a mai napig, 87-89 éves „rozoga” vén diákok vagyunk, tartjuk egymással a kapcsolatot, néha találkozunk is és emlékezünk szép diákéveinkre. Olga néni fiatal éveit az árvaháznak áldozta elmúlt 60 éves, amikor férjhez ment. Orvos voltam, és felkeresett engem a kórházamban, amikor megbetegedett, szívből örültem, hogy meg tudtam könnyíteni utolsó idejét.